
Hrvatska vanjska politika – novo vrijeme i nove zadaće

RADOVAN VUKADINOVIĆ¹

Sažetak

Promjene u koje stupa Hrvatska na ulasku u novo tisućljeće već je danas moguće definirati kao vrlo značajne. Odlazak autoritarnog lidera, prestanak "jednostranačke demokracije" i jačanje svijesti o potrebi prihvaćanja europskih standarda življenja i ponašanja mogu se uzeti kao glavni putokazi novog razvitka, koji će u velikoj mjeri ovisiti i od uspješnosti hrvatske vanjske politike. Dosadašnja iskustva hrvatske vanjske politike kao i instrumenata njezine akcije diplomacije, treba pažljivo analizirati i postaviti u skladu s hrvatskim nacionalnim interesom i željom većine hrvatskog stanovništva da Hrvatska što prije postane dio Europe.

Ključne riječi: *Hrvatska, vanjska politika, diplomacija, Jugoistočna Europa*

Promjene u koje stupa Hrvatska na ulasku u novo tisućljeće već danas je moguće definirati kao izrazito značajne. Odlazak autoritarnog lidera, prestanak "jednostranačke demokracije" i jačanje svijesti o potrebi prihvaćanja europskih standarda življenja i ponašanja mogu se uzeti kao glavni putokazi novog razvitka koji, naravno, neće biti moguće niti lako niti brzo ostvariti, ali koji ipak ostaje kao jedina alternativa nacionalnoj zatvorenosti i međunarodnoj izoliranosti. Veliki proces promjena nužno će morati zahvatiti političku, gospodarsku, socijalnu, znanstvenu i kulturnu sferu, i bit će početak stvarnog vrednovanja mjesta i puta što ga je do sada Hrvatska prešla iz jednostranačkog socijalističkog sustava u svijet demokracije.

HRVATSKI SPECIFIKUM

Za razliku od ostalih europskih socijalističkih država, koje su u velikom proljeću naroda 1989. godine vidjele svoju priliku za prelazak iz socijalizma u demokratsko europsko društvo relativno jednostavnim mi-

1 Prof. dr. sc. Radovan Vukadinović redoviti je profesor na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu na predmetu "Međunarodni politički odnosi"

jenjanjem državnih predznaka, Hrvatska je kroz borbu za svoju državnost unijela niz specifičnosti koje već danas stoje kao važan hrvatski specifikum.

Nemogućnost mirnog izlaska iz federalne Jugoslavije, pobuna srpskog življa u Hrvatskoj i nametnuti ratni sukob bili su prva karakteristika, ali i početak puta u hrvatsku državnost. Sve ostalo što se na tom putu događalo — izgradnja vlastite vojne sile, odlazak JNA iz Hrvatske, stvaranje tzv. Krajine i, na kraju, borba za oslobođenje Hrvatske i vraćanje svih teritorija u okvire hrvatske državne suverenosti, odvijalo se uz nesnalazjenje i nespремnost međunarodne zajednice. Nepripremljena za razbijanje Jugoslavije međunarodna zajednica nije bila u stanju odlučnije djelovati u danima napada na Vukovar ni u doba napada na Dubrovnik, pa ni u vrijeme kada je gotovo 30% hrvatskog teritorija bilo pod vlašću srpskih pobunjenika.

Hrvatska je, kao zemlja koja je, uz Sloveniju, po svojoj gospodarskoj razvijenosti i strukturi sigurno bila najrazvijenija od svih bivših socijalističkih država, umjesto da iskoristi te svoje prednosti i da se što više približi Europi, bila bačena u ratni vrtlog koji je kao posljedicu imao veliki broj ljudskih žrtava, materijalna razaranja, goleme izdatke za jačanje vojne sile i na kraju, nakon oslobađanja svih teritorija, proces izgradnje domova i povratak izbjeglica.

- Širenje sukoba na Bosnu i Hercegovinu, gdje je hrvatski nacionalni korpus osjetio strah pred sudarom s novim odnosima, uplelo je Hrvatsku u ratni sukob s Muslimanima, što je zapravo predstavljalo treći rat u kojemu se našla hrvatska vojska. U prvome ona je branila svoje domove pred najezdom srpskih pobunjenika i snaga JNA, u drugom je oslobađala hrvatski teritorij, a u trećem je zajedno sa snagama HVO-a ratovala u BiH. Upravo taj rat doveo je hrvatsku politiku u posebnu situaciju jer se međunarodna zajednica, koja je već uoči operacije "Oluja" prihvatila Hrvatsku kao aktera stabilnosti na ovom području, iznenada našla suočena s novim odnosima koje je bilo teško razumjeti, a pogotovo opravdati. Washingtonski sporazum o odnosima Hrvata i Muslimana iz 1994. najavio je mogućnost novih odnosa, ali je hrvatska strana unatoč svim upozorenjima međunarodne zajednice ipak ostala angažirana u BiH, odnosno u njezinom dijelu nastanjenim pretežito hrvatskim stanovništvom, pomažući sve one snage koje su prikryveno ili javno zagovarale podjelu i uključivanje tog dijela Bosne i Hercegovine u Hrvatsku.
- Hrvatska demokratska zajednica, kao stranka koja je golemom većinom pobjeđivala na svim izborima i koja je imala većinu u Saboru, postala je glavni akter u stvaranju hrvatske države. Osim relativno

kratkog razdoblja koalijske vlade, HDZ je vodio Hrvatsku i u svim potezima političkog, vojnog, gospodarskog i društvenog karaktera imao je zadnju riječ. Samim tim tzv. višestranački sustav u velikoj je mjeri bio okrnjen, karakter i stupanj demokracije ovisili su od spremnosti HDZ-a da prihvati ili ne prihvati neka rješenja, a glavna javna glasila bila su u rukama HDZ-a.

- Vanjska politika Hrvatske ne samo da je u cjelini bila politika vodeće stranke, već je imala gotovo isključiv pečat jednog čovjeka: Predsjednika Republike Hrvatske. Svi ostali akteri, koji u normalnim demokratskim državama sudjeluju u kreiranju vanjske politike, bili su pretvoreni u puke instancije prenošenja odluka što ih je u Predsjedničkim dvorima donosio vodeći akter.
- Takvi specifični unutarnji i vanjskopolitički potezi nisu mogli Hrvatsku približiti ostalim zemljama tranzicije. Štoviše, moguće je tvrditi da se tek sada u okviru promjena u pravom smislu otvaraju vrata za hrvatski ulazak u tranziciju. Na taj način Hrvatska je izgubila u vremenskoj utakmici s ostalim bivšim socijalističkim državama, njezin način unutarnje pretvorbe kao i udaljenost od Europe otegotne su okolnosti novoj politici. Iako se za tranziciju u cjelini može tvrditi da niti u jednoj bivšoj socijalističkoj zemlji nije obavljena na zadovoljavajući način, rezultati zabilježeni u Hrvatskoj su vjerojatno među najlošijima. Prepolovljeni broj zaposlenih, golema nezaposlenost (više od 20%), prezaduženost zemlje (9,3 milijarde USD), smanjenje proizvodnje i izvoza i udaljenost od izvora kapitala ne samo da su Hrvatsku doveli u nezavidan gospodarski položaj, nego su istodobno stvorili nepovoljan imidž za bilo kakvo ozbiljno investiranje.
- Odnosi s međunarodnom zajednicom također su bili pod utjecajem snažne nacionalističke politike koju je vodio HDZ. Nakon kritika operacije "Oluja" uslijedili su gotovo stalni pritisci međunarodne zajednice na Hrvatsku zbog kršenja ljudskih prava, položaja etničkih manjina, odnosa države spram javnih glasila, stupnja nezavisnosti, odnosno političke zavisnosti sudstva, nekontroliranog djelovanja sigurnosnih institucija, divljeg razvoja poduzetništva, netransparenčnosti vojnih struktura i stalnog pomaganja onih hrvatskih snaga u Bosni i Hercegovini koje se zalažu za stvaranje trećeg entiteta ili izlazak iz BiH. Time je hrvatska politika od miljenice Zapada za koju je hrvatski predsjednik tvrdio da je regionalna sila vezana strateškim partnerstvom sa SAD sve više bivala izolirana i udaljena od europskih procesa. Zajedno s Bosnom i Hercegovinom i Jugoslavijom, Hrvatska je najudaljenija od svih euroatlantskih integracija,² što je u

2 Dio promatrača u Hrvatskoj tvrdio je da je glavni uzrok te hrvatske udaljenosti od inte-

velikoj mjeri bila zasluga vladajuće političke ekipe. Zadovoljna postignutim, ona je razvijala nacionalni mit o samodovoljnosti i potrebi očuvanja nacionalnog i državnog hrvatskog interesa, nevezivanja s nekom imaginarnom balkanskom federacijom, ali isto tako i skepsu u odnosu na mogućnost, potrebu i cijenu približavanja Europi. Ideologija nacionalne samodovoljnosti vodila je Hrvatsku u izolaciju ali i u mogućnost da se nacionalna politika sve više koristi napadima na svijet kako bi zapravo branila svoje pozicije kod kuće i opravdavala postojeće stanje.

- U sadašnjem trenutku nova hrvatska vlast trebat će dokazati svoju spremnost za mijenjanjem odnosa i stvaranjem politike koja će odgovarati demokratskim i europskim kriterijima. Teorijski promatrao, može se ustvrditi da će *input* iz međunarodnog okruženja biti prilično snažan i da će se novim zahtjevima i traženjima nastojati provjeriti spremnost nove vlasti da djeluje u okviru svojih najava. To se u prvom redu odnosi na potrebu poštivanja ljudskih prava, povratak izbjeglica i suradnju s Haškim sudom. Na tim elementima gradit će se konkretni oblici novog promatranja Hrvatske i stvaranje slike o tome u kojoj mjeri bi nova hrvatska politika mogla doći bliže Europi.

U takvom vanjskom *inputu* koji bi mogao služiti kao svojevrsna nagrada za dobro ponašanje naći će se svakako odlučna politička podrška, reprogramiranje dugova i eventualno dobivanje manjih kredita pod povoljnim uvjetima. Uz evidentne promjene kod kuće kao i novu politiku spram Bosne i Hercegovine može se očekivati da bi se Hrvatska približila PHARE programu i skupini zemalja koje će ići prema sklapanju ugovora s EU, iako se bar u početnoj fazi neće napustiti formulacija Zapadni Balkan koja i dalje zahvaća i Hrvatsku. U slučaju uspješne transparentnosti promjena u vojsci, njezine depolitizacije i stanovitog postavljanja NATO standarda moguće bi bilo očekivati i pozitivan odgovor iz Bruxellesa koji bi otvorio vrata za Partnerstvo za mir.

Tim konkretnim potezima utjecalo bi se na stanovitu stabilizaciju hrvatske vlasti, a isto tako i na nastojanja da se u okviru hrvatskog *outputa* donose odluke koje će voditi stvaranju demokratske slike o Hrvatskoj. Koliko brže bude išao taj proces, toliko će i svijet prepoznavati novu kvalitetu odnosa, posebice na polju stvaranja pravne države, što to može biti snažan poticaj za razvijanje veza i poglavito investiranja u novu Hrvatsku.

CILJEVI HRVATSKE VANJSKE POLITIKE

Vanjska politika Hrvatske razvijala se zajedno s hrvatskom državom i njezini glavni ciljevi trebali su biti: promicanje hrvatskih interesa u svijetu, stvaranje uvjeta za razvijanje uzajamno korisnih odnosa i ukupno jačanje položaja hrvatske države. U doba dok se hrvatska država borila za svoju državnost vanjska je politika bila zaokupljena pitanjima vezanima za unutarnji i međunarodni položaj zemlje. Borba za državu, kasnije za njezin dolazak na hrvatske granice, kao i sudjelovanje u ratu u BiH, stavili su pred vanjsku politiku složen skup političkih, sigurnosnih i međunacionalnih odnosa, koje je trebalo rješavati uz pomoć, ali ponekad i uz pasivnost međunarodne zajednice.

Nakon te početne faze, hrvatska je vanjska politika jačala zajedno s hrvatskom državom i dobila ulogu u širenju istine o zbivanjima na ovim prostorima i u razvijanju konkretnih odnosa s glavnim političkim središtima (SAD, Zapadna Europa). Iako je stalno bila podređena glavnom političkom akteru: Predsjedniku Republike, vanjska politika je promicala ideju približavanja Europi. To je, međutim, u svjetlu konkretnog unutarnjeg hrvatskog razvoja, kao i nepoštivanja međunarodnih dogovora i sporazuma, bilo prilično teško ostvariti. U počecima stvaranja hrvatske vanjske politike pisali smo da na unutarnjem planu temelj hrvatske vanjske politike mora biti: *demokratski razvoj, vladavina prava i izgradnja slobodnog tržišta*.³ To je trebala biti pretpostavka uspješnog nastupa hrvatske vanjske politike na međunarodnoj sceni. Nažalost, to se nije ostvarilo. Hrvatski unutarnji razvoj bio je daleko od demokratskog. Do vladavine prava i izgradnje pravne države dalek je put, a slobodno tržište ostvareno je u mnogo manjem stupnju nego u drugim zemljama tranzicije. Na taj način može se ustvrditi da u novim uvjetima te pretpostavke uspješnog nastupa vanjske politike ostaju i dalje kao glavni parametri na kojima bi trebalo temeljiti hrvatski vanjskopolitički nastup.

Ako bi se pošlo od toga da će nova vlast shvatiti značenje tih temeljnih vrijednosti, tada je moguće istaknuti dugoročnije ciljeve hrvatske vanjske politike koji se moraju ogledati u:

- jačanju državne suverenosti,
- izgradnji pogodnih uvjeta za razvijanje nacionalnog identiteta,
- ostvarenju vanjske nacionalne sigurnosti i stvaranju optimalnih uvjeta za društveni i gospodarski razvitak uključivanjem u euro-atlantske integracije.

3 R. Vukadinović, Vanjska politika Republike Hrvatske, *Politička misao*, vol. 30, 1993. br. 3., str. 124.-125.

Prevedeno na jezik praktične političke akcije to znači da hrvatska politika mora stvarati uvjete za očuvanje hrvatske države i stalno promicanje nacionalnog interesa na međunarodnom planu. Uzimajući u obzir hrvatski položaj, veličinu zemlje, tradicije odnosa, kao i suvremena međunarodna kretanja, glavni pravci vanjske politike moraju biti:

- zemlje članice EU,
- Sjedinjene Američke Države,
- hrvatski susjedi.

a) Za sve zemlje koje su krenule putem tranzicije EU je bila i ostaje kao glavni smjer akcije. U kraćem ili dužem vremenskom razdoblju, ući u Europu cilj je svih vanjskih politika ovih država i od tempa približavanja ovisi i procjena njihove uspješnosti. Hrvatska je na tom putu izgubila dugo vremena i sadašnje procjene koje govore o tempu približavanja postavljaju i dva vremenska cilja. U optimističnoj varijanti, Hrvatska bi mogla biti članica EU 2010. godine, a u pesimističnoj 2015. godine. U svakom slučaju, kako to pokazuje primjer ostalih tranzicijskih zemalja, riječ je o procesu koji traje, koji ima svoju dinamiku i koji je nemoguće odvojiti od političkih i ekonomskih aspekata. No on ostaje kao jedina prilika uspješnog budućeg razvoja.

U sadašnjoj situaciji za hrvatsku politiku bitno je jasno zacrtati taj cilj, koji neće biti u funkciji nekih drugih unutarnjih političkih potreba, kako se to događalo u doba vladavine HDZ-a. Hrvatska vanjska politika mora potaknuti provođenje unutarnjih rješenja kojima će se odstraniti zamjerke koje je do sada Europa imala na hrvatski razvoj i koje su u velikoj mjeri kočile svaki napredak prema EU. Od političke volje hrvatske vlasti ovisit će rješavanje pitanja:

- punog poštovanja ljudskih i manjinskih prava,
- slobode medija,
- povratka izbjeglica,
- izgradnje civilnog društva,
- izgradnje neovisnog sudstva, odgovornosti izvršne vlasti parlamentu, stabilizacije gospodarskih kretanja,
- striktnog provođenja Daytonskog sporazuma,
- suradnje s Međunarodnim sudom u Haagu.⁴

Na takvim temeljima unutarnjih promjena moguće je razvijati novi pristup EU i suzbijati sve one domaće otpore procesu europeizacije Hr-

4 EGIDA, *A New Croatia: Fast Forward into Europe*, ed. by. Lj. Čučić, Zagreb 1999., str. 3.

vatske. Iako su stanovite pripreme za hrvatsko približavanje započele, u sadašnjem trenutku kada se treba jasno izjasniti za Europu, potrebno je pojačati sve političke, gospodarske, znanstvene kulturne i promidžbene napore u pravcu približavanja Europe Hrvatskoj i stvaranja uvjeta za takvu novu recepciju u Hrvatskoj. Vanjska politika tu treba biti glavni akter koji na osnovu političkog opredjeljenja mora samostalno razvijati nove inicijative i pripremati unutarnje aktore za nove odnose. Imajući stalno na umu da se radi o dugogodišnjem procesu treba odmah pokrenuti sve aktore i institucije, izgraditi snažnu jezgru koordinacije aktivnosti i koristiti svaku priliku kako bi se istakli hrvatski rezultati već postignuti na polju približavanja Europi.

Za razliku od približavanja EU, što ostaje dugoročni cilj hrvatske vanjske politike, ulazak u euroatlantski sigurnosni sustav je moguće brže i nešto lakše ostvariti. To se poglavito odnosi na Partnerstvo za mir (u kojemu trenutno ne sudjeluju tri europske države: Hrvatska, BiH i Jugoslavija). Sustav Partnerstva za mir izgrađen je kao početak sustava europske cjelovite sigurnosne suradnje i treba omogućiti suradnju europskih država na vojnom planu, smanjivanje opasnosti miru i pripremu za ulazak u jedinstvenu vojno političku strukturu NATO-a. Postavljajući pred članice one iste zahtjeve i načela koji su sadržani u temeljnim dokumentima EU, Vijeća Europe i NATO-a, Partnerstvo je snažan instrument koordinacije europskih država, a u političkom pogledu to je izraz stanovite legitimnosti i prihvaćenosti u okviru novog europskog sustava političkih i sigurnosnih odnosa.

Uz postojeća načela očuvanja demokracije, poštivanja međunarodnog prava, uzdržavanja od uporabe sile, poštivanja postojećih granica i ispunjavanja obveza u pogledu razoružanja i kontrole naoružanja, postoje i obveze država u pravcu usklađenosti i ravnoteže obrambenih snaga, obrambenog planiranja i vojnog proračuna sukladno NATO standardima, demokratske kontrole oružanih snaga i sigurnosnih službi, depolitizacije vojske i sudjelovanja u mirovnim misijama NATO-a, UN-a i OESS-a. Uz sve te opće obveze Hrvatskoj su 1998. postavljeni i dodatni zahtjevi koji korespondiraju s traženjima EU (povratak izbjeglih Srba, podrška Daytonu, sloboda medija i promjena izbornog zakona) čime je jasno naznačen mogući pravac i tempo približavanja Partnerstvu. Poznavatelji hrvatskog vojnog sustava tvrdili su da je u prijašnjem režimu postojao zastoj u razvitku demokracije, nedovoljan nadzor nad sigurnosno obavještajnim strukturama, politizacija vojske, sporovi sa susjedima te neaktivnost u pogledu primjene Daytonu. Sve to se odvijalo u znaku snažne ideologije nacionalizma⁵ koja je bila vodeća upravo u vojno sigurnosnim

5 Ibid., str. 48.

strukturama. Ulaskom u novu fazu svog razvoja sadašnja hrvatska vlast ima priliku da relativno brzim promjenama izmjeni te odnose, eliminira zamjerke i otvori prostor za ulazak u Partnerstvo. To bi bio značajan prvi korak koji bi pokazao da se Hrvatsku prihvaća kao europsku državu i da se vjeruje u njezin preobražaj. S druge strane, ne treba zaboraviti da je zbog karaktera vojno sigurnosnih struktura i njihovih zadaća povezivanje tih segmenata značajno i za EU, a pogotovo za NATO. Ulaskom u Partnerstvo otvorile bi se mogućnosti otvaranja i uključivanja Hrvatske u europski sustav odnosa a ujedno bi se približilo polje stabilnosti na prostoru Jugoistoka Europe.

Ulazak u NATO svakako ostaje najviši cilj, no za razliku od Partnerstva, to je znatno složenije postići. Osim hrvatske spremnosti za vršenje promjena kao i konkretnih poteza ne treba zaboraviti da se u slučaju ulaska u NATO radi o širim stratezijskim i političkim konsideracijama od kojih u velikoj mjeri ovisi koje zemlje će se naći u drugom ili trećem krugu i kada će doći do ostvarenja te nove etape širenja. U svakom slučaju, za Hrvatsku bi sada već ulazak u Partnerstvo bio dovoljan poticaj i potvrda, kako novog viđenja Hrvatske u Europi tako i novog mjesta što bi ga hrvatska sigurnost dobila u europskom prostoru. Ostavljajući NATO kao buduće rješenje za koje se moraju steći unutarnji i međunarodni uvjeti, ovog trenutka trebalo bi intenzivno raditi na stvaranju uvjeta za ulazak u Partnerstvo što može biti viđeno kao prvi i relativno najjednostavniji korak u približavanju Europi.

- b) Dok se u teoriji međunarodnih odnosa može raspravljati u kojoj mjeri je suvremeni svijet multipolaran ili pak prepušten unipolarnom vodstvu, u političkoj praksi na ovim prostorima jasno se pokazalo da je od pada Berlinskog zida glavni akter promjena američka politika. Ona je bila odlučujuć čimbenik u zaustavljanju ratova i stvaranju mira u Hrvatskoj, BIH i na Kosovu, te je očito da je razvijanje odnosa Hrvatske s liderom današnjeg multipolarnog svijeta, SAD-om, od neprocjenjive važnosti.

Na tim prostorima Jugoistoka Europe američka politika demonstrirala je svoje interese, ona je čak najavila postojanje vitalnog interesa za ovo područje, što je omogućilo i angažiranje američkih vojnih snaga u ratu protiv Miloševićeve Srbije.

Tako se u SAD mogu naći analitičari koji tvrde da u toj akciji nije postojao neki osobiti američki interes, odnosno da je ona izvedena pretežito kao odgovor na preveliko izazivanje sa srpske strane. Promatrano nešto širom optikom, moguće je shvatiti geostrateški prostor jugoistoka Europe i povezati ga sa susjednim turbulentnim dijelovima. Istočni Mediteran, Bliski istok i područje Srednje Azije, gdje će se sasvim sigurno događati novo sučeljavanje nekoliko bitnih aktera (SAD, Kina, Rusija,

Iran) u neposrednoj je svezi s jugoistokom Europe, te je više nego očito da je u tom području za Ameriku neophodno imati stabilne i mirne odnose. Neka vrsta ratovanja bosanskog tipa ili pak širenje novih nestabilnosti zbog Kosova nikako se ne bi uklopilo u određenje američkih interesa i ciljeva. Jugoistok Europe kao veza sa Zapadnom Europom i kao mirno zaleđe rubnog dijela europskog kontinenta cilj je kojemu se teži, a američke aktivnosti u Makedoniji i na Kosovu jasno su potvrdile vrijednosti takvog razmišljanja. Uz to ne treba zaboraviti i želju za potiskivanjem eventualnog ruskog utjecaja, što se također može proizvesti stabilizacijom prilika na ovom prostoru i pod prismotrom NATO-a.

Hrvatska kao zemlja koja predstavlja stanovitu sponu između europskog dijela i kriznih područja (Jugoslavija i BiH) ima svoju stratešku vrijednost. Sada kada je odstranjen Zapadu nepoćudni izrazito nacionalistički režim koji je u načelu rušio sve američke zahtjeve za izgradnjom zajedništva i priznavanja ljudskih i manjinskih prava, stvaraju se uvjeti ne samo za nove odnose u Hrvatskoj, već isto tako i u Bosni i Hercegovini. Od djelovanja izvanjskih aktera (Hrvatska i Jugoslavija) u velikoj mjeri su ovisila kretanja na tim prostorima, a hrvatska vlast koja već u startu najavljuje priznavanje BiH kao suverene države i transparentnost hrvatske pomoći uz njezino bitno smanjivanje, očito će naići na američko odobravanje.

Poboljšavanje hrvatsko-američkih odnosa može utjecati na bilateralno razvijanje veza, gdje Amerika može gospodarski, financijski i politički podržavati hrvatski razvoj, utirući put za bržu recepciju nove hrvatske države u svjetskim relacijama. Osim toga, preko međunarodnih institucija (IMF, WTO) američka politika može pomoći da se brže prevladavaju postojeće teškoće i da se financijskim sredstvima ojača postojeći režim.

U takvim promatranjima ne treba zaboraviti niti značenje hrvatskih promjena za neposredno susjedstvo, što će posebice nastojati iskoristiti američka politika. Mirne promjene u Hrvatskoj mogu biti jasan poziv srpskoj oporbi kako da zajednički krene u rušenje Miloševićevog režima, a američka potpora hrvatskoj državi i pomaganje njezinom bržem izlasku iz izolacije u prosperitet imalo snažnu poruku na Istoku. Tu je isto tako i Bosna i Hercegovina, gdje bi također u oba entiteta trebalo mijenjati nacionalističku matricu, a primjer iz Hrvatske, bude li uspješan, morao bi imati svoju prepoznatljivu vrijednost.

Bivša hrvatska politika bila je glavna zapreka američkom projektu izgradnje novih multietničkih odnosa, poglavito na prostoru Bosne i Hercegovine. Sadašnja spremnost hrvatske politike da surađuje i da Bosni i Hercegovini pristupa kao suverenoj zemlji, u kojoj prije svega njezini

građani moraju odlučivati o svom životu i sudbini, prilika je koju Amerika treba iskoristiti.

U takvom pozitivnom ozračju razvijanja novih američko-hrvatskih odnosa neće se vjerojatno više upotrebljavati termin "strateško partnerstvo", ali je moguće očekivati sadržajne bilateralne odnose koji bi u velikoj mjeri pomogli Hrvatskoj u približavanju Europi, ali isto tako mogu ubrzati i ulazak u NATO. S druge strane, stabilna i demokratska Hrvatska bila bi još jedna značajna točka stabilnosti na balkanskom prostoru, što bi u danima predstojećih promjena u Beogradu i Sarajevu, svakako, imalo svog utjecaja na tok mijenjanja ukupnih balkanskih odnosa. **Radnička biblioteka**

- c) Na području odnosa sa susjedima prijašnja vlast gotovo da je s najvećim dijelom zemalja imala probleme. To se posebice odnosi na zemlje s područja bivše Jugoslavije gdje je opsjednutost strahom zbog nekog navodnog stvaranja nove Jugoslavije ili pak zbog prošlih događaja proces normalnih odnosa bio gotovo onemogućen. U sadašnjoj fazi bit će potrebno uložiti dodatne napore kako bi se smirili i normalizirali odnosi, što bi odgovaralo Hrvatskoj, ali i čitavom području. Osim toga, u svakoj varijanti europskog približavanja odnosi sa susjedima ostaju kao i *conditio sine qua non* i što se prije tom poslu pristupi bit će bolje za hrvatsku politiku.

Italija je značajan hrvatski gospodarski partner, ali i zemlja koja kao članica EU ima itekako velike mogućnosti pružanja podrške hrvatskoj politici i njezinim nastojanjima za ulaskom u Europu. Relativno dobre postojeće odnose treba unapređivati, a s druge strane, treba onemogućiti korištenje pitanja položaja talijanske manjine kao neku zapreku. Upravo u toj sferi nova vlast može pokazati svoju europsku orijentaciju i spremnost da se prihvaćaju europski standardi. Jadran kao velika zajednička mediteranska spojnica pruža, također, izvanredne gospodarske, prometne i turističke mogućnosti, te postoje svi izgledi da Italija bude glavni hrvatski gospodarski partner. Kako je područje jugoistoka Europe važan pravac talijanske politike, očito je da se stvara komplementarnost ciljeva i da obje zemlje u suradnji mogu imati važne koristi. To se odnosi na gospodarsku ali isto tako i na političku sferu gdje bi bolji bilateralni odnosi imali snažnog utjecaja u regiji koja je inače najbliža Italiji. Usporedo s tim stvorit će se uvjeti za talijansko podržavanje hrvatskog približavanja Europi.

Slovenija i Hrvatska zajedno su izašle iz Jugoslavije, ali su im se putovi ubrzo razišli. Dok je Slovenija sustavno gradila svoju europsku političku, gospodarsku i kulturnu strukturu, Hrvatska je iz objektivnih i subjektivnih razloga bila zakopana u svoje unutarnje teškoće. Problemi koji su se pojavili u međusobnim odnosima (Piranski zaljev, dug Lju-

bljanske banke, nuklearna Krško) u normalnim bilateralnim odnosima ne predstavljaju neke značajnije teškoće. No, kako se radilo o dvije mlade države, koje su pod svaku cijenu nastojale pokazati svoju državnost, stvoreni su uvjeti za potenciranje problema, a manje za najavu suradnje. S novim hrvatskim pristupom treba očekivati da će se i ti sporni problemi relativno brzo riješiti i da će u prvi plan izbiti one bitne veze koje povezuju dvije države. Za Sloveniju je hrvatski prostor značajan u gospodarskom smislu, a tu je isto tako i jadranska obala kao tradicionalno i najbliže ljetovalište za brojne slovenske turiste. Za Hrvatsku na slovenskoj granici počinje Europa, a preko Slovenije se može brže i lakše gospodarski i politički u Europu. Tu su isto tako i zajednički pogledi na suradnju na jugoistoku Europe, pitanja sukcesije, kao i slovenska pomoć Hrvatskom ulasku u CEFTA-u. Na toj osnovi uz obostranu dobru političku volju moguće je pretpostaviti razvoj novih odnosa koji će biti u interesu obje zemlje i koji će doprinijeti novom imidžu Hrvatske.

Bosna i Hercegovina je posebno važan susjed gdje će nova politika vjerojatno morati demonstrirati najveći stupanj promjena. Iako je prihvatilo Dayton, predsjednik Tuđman nikada nije napustio ideju stvaranja veće Hrvatske, odnosno izdvajanja dijela ili dijelova Bosne i Hercegovine. Pomažući Herceg Bosnu, a kasnije njezine relikte, hrvatska politika je godišnje izdvajala značajna financijska sredstva (900 milijuna njemačkih maraka) kako bi pomogla snage koje su podržavale hrvatsku političku viziju. Održavajući stalno otvorenu opciju "stvaranja trećeg entiteta" Tuđman je istodobno pothranjivao nade nacionalista u Bosni i Hercegovini, slabeći pri tome njihovu želju za suradnjom unutar vlastite zemlje. Nova vlast je već u prvim izjavama stavila do znanja da će imati drukčiji pristup Bosni i Hercegovini, polazeći od poštivanja njenog državnog suvereniteta i želje za izgradnjom dobrosusjedskih odnosa. Ako se počne provoditi takva politika, tada je očito da će vrlo brzo slabiti one hrvatske snage u BiH koje su bile za secesiju. Razvijanje normalnih međudržavnih odnosa uz potrebu vođenja brige o hrvatskom življu u Bosni i Hercegovini stvorit će uvjete za normalizaciju bilateralnih odnosa koje će međunarodna zajednica posebno podržati, a možda i nagraditi.

U takvim okolnostima može se predvidjeti razvijanje intenzivne gospodarske i političke suradnje te stvaranje uvjeta za razvoj sigurnosti na dugoj crti hrvatske granice s Bosnom i Hercegovinom. U tom sklopu bit će potrebno riješiti pitanje izbjeglica kako u Federaciji, tako i u Republici Srpskoj te izgraditi zajednički pristup oblicima konkretne suradnje u Paktu o stabilnosti.

Mađarska je susjed s kojim je Hrvatska izgradila solidne odnose i može se tvrditi neopterećene problemima. Ono što je i u ovom spletu odnosa očito to je debalans između hrvatske gospodarske ponude i dobrih

političkih odnosa. Mađarska je zemlja koja ubrzanim koracima ide prema EU, postala je članicom NATO-a i istodobno je uključena u Pakt o stabilnosti. Samim tim može se tvrditi da je vezana i za južni dio Europe i da bi upravo svojim primjerom i iskustvom trebala pokazivati mogućnosti i vrijednosti suradnje s Europom. Taj potencijal dobrih odnosa i mađarsku spremnost da se nastavi s takvim odnosima hrvatska vlast mora svakako iskoristiti, gradeći odnose koji će dublje povezati dvije susjedne podunavske zemlje. Prateći mađarski put u euroatlantske integracije može se izvući i korisne pouke a u približavanju CEFTA-i, a kasnije i Europi, mađarski glas podrške može biti itekako važan.

Jugoslavija je hrvatski susjed s kojim postoji niz složenih pitanja. U prvom redu, iz Beograda je došla inspiracija i podrška srpskoj pobuni; agresija je isto tako bila vođena iz tog smjera; patnje i razaranja kao i veliki srpski zbjeg nakon pada Krajine također su rezultati Miloševićeve politike. To je nedavna prošlost koju se još uvijek ne može zaboraviti, iako racionalni politički pristup traži početak normalizacije. No, u sadašnjoj situaciji kada je Miloševićev režim još uvijek na vlasti i kada nema niti pomisli da bi se na tim temeljima mogao stvoriti neki novi bilateralni odnos, teško je zahtijevati normalizaciju odnosa i početak normalnih veza. To je uostalom i najveća zapreka funkcioniranju Pakta o stabilnosti kao i procesu započinjanja novih odnosa na Balkanu.

Jugoslavija s neriješenim pitanjem Kosova, Crnom Gorom, koja politički i plemenski podijeljena traži šansu svoje samostalnosti, Sandžakom koji traži autonomiju i Vojvodinom koja se također sve više izjašnjava u tom pravcu, jugoslavenska država je i dalje glavni izvor svih nestabilnosti i najveća smetnja prevladavanju neprijateljstva i loših sjećanja.

Iako je očito da se ne može sasvim zapustiti odnose s ovim područjem u fazi srpskih nesređenih odnosa dok Milošević još uvijek predstavlja vrhovnu vlast teško je ulaziti u bilo kakav ozbiljniji proces normalizacije. Rješavanje konkretnih pitanja povratka izbjeglih Srba, minimalno otvaranje uzajamno korisnih prometnih putova i uspostava prvih oblika trgovinske razmjene ostaju kao mogući mali koraci u pravcu stanovite normalizacije. Sve ostalo je izvedivo u jednoj novoj fazi u kojoj bi Jugoslavija, odnosno Srbija, riješila svoja unutarnja politička pitanja i krenula, također, putem demokratskog i europskog razvoja. Tek tada će se otvoriti široke mogućnosti suradnje, bilo na bilateralnom ili pak regionalnom planu.

- d) Razmatrajući odnose Hrvatske sa susjedima treba odmah naglasiti da će u novim uvjetima *regionalno povezivanje na jugoistoku Europe* imati posebno značenje. U nizu prigoda naglasili smo da se regionalno povezivanje postavlja kao jedan od glavnih postulata ukupnog

djelovanja EU i da je to zapravo funkcionalni temelj filozofije suradnje. Na ovim prostorima to ima još veće značenje jer se funkcionalnom suradnjom želi doći do sigurnosti jugoistoka Europe.

Međunarodna zajednica je do sada izgradila čitavu listu regionalnih pristupa. Od regionalnog pristupa EU, Royaumonta, SECI-ja, modela Zapadnog Balkana, pa na kraju Pakta o stabilnosti, teku europske i američke inicijative koje žele stvoriti uvjete za smirivanje stanja, uspostavljanja korisne suradnje i na toj osnovi izgradnju projekcije sigurnosti. Tek nakon toga, u nekoj dužoj vremenskoj perspektivi, mogle bi zemlje ovog područja krenuti putem približavanja Europskoj uniji. U svakom od tih projekata vlast HDZ-a je vidjela opasnost tzv. stvaranja jugo- ili balkanskih federacija ili asocijacija. Odbacujući koncept suradnje, ili ga tek formalno prihvaćajući, stalno se tvrdilo da Hrvatska nema veze s Balkanom i da je jedino zainteresirana za individualni prijem u euroatlantske integracije.

Pakt o stabilnosti, međutim, uozbiljio je zapadni pristup jugoistoku Europe i, čini se, postavio određene parametre koje Europa želi vidjeti ostvarene na ovim prostorima. To su u prvom redu:

- smirivanje odnosa, stvaranje uvjeta za izgradnju demokracije, slobodnog tržišta, pravne države i poštivanje ljudskih prava,
- stvaranje uvjeta za regionalnu suradnju uz maksimalno korištenje unutarnjih potencijala i rezervi, kao bi se manje koristila izvanjska sredstva,
- nagrađivanje onih zemalja koje se pokazuju kooperativne u razvijanju suradnje.⁶

Ovoga trenutka Pakt o stabilnosti se tek uhodava. Jedan od bitno ograničavajućih faktora je i isključenost Jugoslavije iz tog procesa, što praktički središnju balkansku zemlju isključuje iz prometnih, trgovinskih, ekoloških i svih ostalih tokova suradnje. Međutim, to ne treba zaustaviti hrvatsku vlast u pružanju podrške regionalnoj suradnji. Kako nitko izvana ne zagovara jugo-asocijacije, već isključivo traži funkcionalnu suradnju, Hrvatska kao razvijena zemlja bilo u skupini pet država tzv. Zapadnog Balkana⁷ ili pak jugoistoka Europe mora biti inicijator konkretnih poteza koji mogu biti korisni i Hrvatskoj i susjedima. Nedvojbeno je da se veliki potencijali suradnje otvaraju upravo na ovim pro-

6 Vidi: R. Vukadinović, *Sigurnost na Jugoistoku Europe*, Varaždin 1999., str. 155–157.

7 Komisija EU u svom prijedlogu Vijeću i Parlamentu EU ponovno je istaknula potrebu bilateralne pomoći i regionalne suradnje zemalja "Zapadnog Balkana". Tvrdi se da jača regionalna suradnja treba stvoriti osjećaj solidarnosti između zemalja korisnica programa i zemalja u regiji koji koriste ostale blagodati EU. Bruselles, 8. 12. 1999. COM/1999/661 final.

storima i da, gospodarski, Hrvatska koliko god želi na Zapad ima dobre uvjete za poslovanje na Balkanu i na jugoistoku Europe. Posljednjih godina hrvatska proizvodnja i izvoz drastično su opadali i, premda rješenje nije na Balkanu, sigurno je da se bar dio problema može riješiti na ovom prostoru. Proteklih godina Hrvatska je izgubila mnogo vremena, njezino gospodarsko mjesto u europskim razmjerima je postalo još niže, a k tome objektivno nepostojanje nekih izrazito atraktivnih proizvoda i relativno visoka cijena rada u odnosu na druge tranzicijske zemlje ne stvaraju uvjete za takmičenje. Tome treba dodati i to da se tranzicijski start u Hrvatskoj tek zauzima, a da će do ostvarenja pravne države trebati još dosta vremena.

Razumno prihvaćanje regionalne suradnje i projekata koji se nude bitna je potreba hrvatske politike, jer onog trenutka kada padne Miloševićev režim zbog središnjeg položaja Srbije, njezine veličine kao i dubine katastrofe u koju je ona dovedena, značajna sredstva i projekti morat će usmjeriti u tom pravcu. Zbog toga je korištenje sadašnjih prilika izvanredno važno, kako zbog sadašnjosti tako isto i budućnosti odnosa u ovoj regiji. Predrasude o tzv. razvijenim zemljama (Hrvatskoj) ili neprijateljstvima koje je nanijelo nedavno razdoblje trebalo bi polako napuštati jer bi kreatorima politike moralo biti jasno da objektivni razvoj zbivanja na europskom prostoru nužno vodi integraciji te da će ionako sve zemlje ovog područja za desetak godina biti vezane europskim oblicima suradnje, bilo da će se ona zvati Europski ekonomski prostor (EEA) ili će se pak, ako bude sreće, sve zemlje naći u Europskoj uniji. Ne shvaćajući, naravno, nikakvu regionalnu suradnju kao primarni i jedini cilj, ona se mora uzeti kao sredstvo koje vodi glavnom cilju: uključivanju u Europu. A kako za to postoje dobri uvjeti na unutarnjem planu i snažni vanjski stimulansi očito je da će i regionalna suradnja, odnosno hrvatska spremnost da u njoj sudjeluje biti jedan od prvih pokazatelja zrelosti nove vanjske politike.

- e) S ostalim europskim zemljama i s Rusijom treba nastaviti razvijati odnose i pri tome posebice paziti da se teži razvijanju boljih gospodarskih odnosa. Iako je EU budućnost, ne treba zaboraviti na sadašnjost posebice u onim sredinama gdje je to moguće ostvariti. Od goleme hrvatske nazočnosti na drugim svjetskim prostorima trebalo bi se koncentrirati na one zemlje gdje Hrvatska ima veći broj svojih sunarodnjaka, ali i tu uz tendenciju stvaranja uvjeta za šire gospodarsko povezivanje. Faza prezentiranja hrvatske državne zastave kao najviši cilj je prošla, kao i doba kada je Hrvatska prihvaćena kao punopravni član međunarodne zajednice te treba sve više misliti na konkretnu vrijednost odnosa s pojedinim zemljama, a ne na simboličku nazočnost bez odgovarajućeg pokrića. Hrvatska je ne samo pre-

malena za takav gotovo globalni nastup već su i njezine ekonomske mogućnosti izrazito preslabe da bi mogla i dalje održavati takvu grandioznu prezentaciju na svih pet kontinenata. Uostalom, dio takve djelatnosti mala i siromašna zemlja može pokrivati iz svog ureda na East Riveru.

HRVATSKA DIPLOMACIJA

Proteklih godina hrvatska vanjska politika uspjela je izgraditi svoj diplomatski aparat. U uvjetima kada su gotovo sve najvažnije vanjsko-političke inicijative bile u rukama Predsjednika, hrvatska vanjska politika bavila se najvećim dijelom punjenjem aparata i njegovim stalnim povećavanjem.

Umjesto da se selekcijom izgradi malobrojna, ali kvalitetna grupa ljudi koji će postajati stručnjaci za provedbu vanjske politike, kvantitativno bujanje aparata vodilo je i sve nekvalitetnijem punjenju Ministarstva. U uvjetima svemoći jedne stranke stranačkim i obiteljskim kanalima stalno je popunjavano Ministarstvo vanjskih poslova koje je u odnosu na veličinu zemlje, njezinu materijalnu snagu kao i konkretni sadržaj hrvatske vanjske politike daleko prešlo zemlje slične veličine. Razmjerno unutaršnjem siromašenju rastao je interes za odlazak u diplomaciju koja je postala lukrativno zaposlenje pomoću kojeg je moguće vrlo brzo riješiti pitanja egzistencije. Stranačkim i rodbinskim vezama kao i željom da se što prije ide u svijet boljeg života brojni filolozi, baletani, pjevačice, agronomi, dermatolozi, veterinari i strojarci pohrlili su u Ministarstvo koje se zaista može pohvaliti širokim spektrom različitih profesija, naravno, vrlo udaljenih od onih iz kojih najčešće dolaze profesionalni diplomati.

Dobra ideja o Diplomatskoj školi, kasnije zvučno nazvanom Diplomatskom akademijom, također se pretvorila u puki servis organiziranja predavanja polaznicima koji, u širokom spektru predavača i tema poput nekog pučkog sveučilišta na kraju jednogodišnjeg ili dvomjesečnog tečaja dobivaju svoje diplome.

Sa svojom masom službenika danas je Ministarstvo snažna institucija u kojoj će biti teško izvršiti neke ozbiljnije kadrovske zahvate. Greška učinjena u startu vući će se godinama, ali to ne znači da već sada ne treba zaustaviti masovni prijem novih kadrova. U slučaju ulaska novih ljudi treba izvršiti selekciju najkvalitetnijih i stručno sposobnih. To svakako zahtjeva i reorganizaciju Diplomatske akademije, stvaranje ozbiljnog programa, korištenje domaćih i stranih iskustava i organiziranje nastave koja će imati određenu vrijednost i težinu u teorijskom i praktičnom pogledu.

Nakon punih deset godina postojanja hrvatske države i hrvatske vanjske politike treba se izboriti za profesionalnost diplomata i jasnu najavu da svaki dermatolog, agronom ili strojar koji to želi ne može biti diplomat. Diplomacija je profesija kao i svaka druga što znači da zahtjeva određeno obrazovanje, stručno znanje i pripremu, tzv. željeni *glamour diplomatique* ne može biti pokriće za svačije ambicije, a dužnost je svakog ministra vanjskih poslova da u okviru svojih ovlaštenja vodi računa o kadrovskoj politici ustanove na čijem je čelu.

U doba dok je hrvatska vanjska politika pravila svoje prve korake pisali smo: "od ministra vanjskih poslova očekuje se upravo to da ako je riječ o novoj zemlji obrati veliku pozornost organizaciji službe kojoj je na čelu. Od njega ovisi kako će Ministarstvo biti strukturirano, tko će biti njegovi pomoćnici, tko će se baviti bilateralom, a tko multilateralom. Na kraju, ministar je taj koji bi trebao brinuti o ljudima koji će biti poslani u svijet; bilo da je riječ o veleposlasticima ili pak o diplomatima. U tako malom Ministarstvu vanjskih poslova, ministar mora biti upućen u rad svakog odjela, a po mogućnosti i u rad većine svojih suradnika."⁸

Politika stalnog punjenja kadrovima nije, naravno, mogla voditi računa o odabiru kadrova, praćenju njihovog rada i izboru stvarno najkvalitetnijih. Ministar je ubrzo postao zagušen masom ljudi koji su tumarali hodnicima Ministarstva u očekivanju svog odlaska u jedno od 85 diplomatsko-konzularnih predstavništava, na čemu Hrvatskoj svakako mogu zavidjeti mnogo veće i bogatije zemlje. Brojke koje su se u početku spominjale o broju zaposlenih u Ministarstvu kasnije su brižljivo sakrivane, tako da i Zakon o vanjskim poslovima ističe da se brojno stanje ne daje u javnost. Po nekim podacima Ministarstvo broji više od 1200 ljudi, što je, s obzirom na mjesto Hrvatske u svijetu i značenje vanjske politike, više nego predimenzionirano. To je otprilike četiri puta više od slovenskog Ministarstva vanjskih poslova, koje istina ima manji broj iseljenika, ali je zato slovensko gospodarstvo gotovo dva i pol puta jače od hrvatskog.

Tako veliki aparat nije mogao nikakvim svojim akcijama spriječiti potonuće hrvatskog imidža, niti se mogao othrvati međunarodnoj izolaciji, koja je bila rezultat unutarnje politike i autoritarnog vodstva. Izjave bivšeg ministra da je on osobno sačuvao Hrvatsku od sankcija i da su vrata Europi bila zadržana otvorenima mogu se uzeti s dosta rezervi. Da je Zapad stvarno htio nametnuti sankcije Hrvatskoj i da mu je to bilo u interesu to bi bilo i učinjeno. No kako su sve te najave bile u sklopu "posljednjeg ozbiljnog upozorenja" nije bilo straha od njihovog

8 R. Vukadinović, *Politika i diplomacija*, Zagreb 1994., str. 347.

stvarnog zavođenja, poglavito ako se ima na umu značenje Hrvatske i stanje u njezinom neposrednom okruženju. S druge strane, vrata u Europu su bila i ostaju otvorena ne zbog nekog djelovanja hrvatske diplomacije već ponovo zbog želje Europe da sve te zemlje sa Zapadnog Balkana ili iz Jugoistočne Europe postanu njezin dio. Drugo je, naravno, pitanje je li taj put mogao ići preko CEFTA-e, koliko se dosada moglo stvarno približiti europskim integracijama i je li baš sve učinjeno što se moglo učiniti.

Hrvatska diplomacija sa svoje strane nije zabilježila nikakve spektakularne rezultate, a u svakodnevnom kontaktu s diplomatima drugih zemalja mogu se uspoređivati i mjeriti dosezi te diplomacije. Diplomacija mora biti shvaćena kao profesija i tu postoje određene vrijednosti i znanja koja se mogu nazvati profesionalnom etikom poziva. Za mladu državu koja tek ulazi u međunarodne vode moguće je početno nesnalaženje i upotreba kadrova koji su politički podobni ili se nalaze pri ruci, no ipak nakon deset godina postojećih iskustava treba se okrenuti profesionalnosti. Crveni mornari iz Kronštata bili su postavljeni da sređuju carske diplomatske arhive jer su bili među pismenijim revolucionarima. No ubrzo je stvoren Komesarijat za vanjske poslove koji je započeo sa selekcijom postojećeg i izgradnjom vlastitog diplomatskog kadra.

Krajnje je vrijeme da se s improvizacijama prekine i da se zbog nove slike Hrvatske koju treba stvoriti u svijetu kao i ušteda koje zahtjeva sadašnja gospodarska situacija, pristupi promjenama u hrvatskoj diplomaciji. Ona mora postati manja, djelotvornija i kvalitetnija pod stalnom paskom prvog čovjeka Ministarstva koji ne smije ispuštati konce iz svojih ruku nastojeći osigurati neko svoje više političko mjesto. Za malu zemlju vanjska politika je značajna djelatnost i ona u svijetu ne može upotrebljavati takav kvantum ili kvalitetu vanjskopoličkih sredstava koja stoje na raspolaganju velikim silama. Ali upravo zbog toga njezina diplomacija kao i izvršni odred mora biti kvalitetna i sposobna.

S malom ali kvalitetnom diplomacijom Hrvatska može izvršavati vanjskopoličke zadaće i upravo zbog ograničenosti resursa kvaliteta kadrova mora biti njezina najveća vrijednost. Istodobno, ekonomski razlozi će utjecati na to da se i broj hrvatskih diplomatskih i konzularnih misija širom svih pet kontinenata svede na razumnu mjeru.

Na ovim prostorima nije se nikada izgradio odnos suradnje teorije i prakse, a u svakom pokušaju iniciranja suradnje s Ministarstvom vanjskih poslova dolazio je odgovor da ono nema sredstva za takve djelatnosti. Razumljivo, kada je golemi i skupi aparat odnosio sva sredstva. U novim uvjetima ostaje, svakako, prilika da se popravi to stanje i da se korištenjem domaćih institucija i kadrova pokuša otvoriti proces intelektualne

i stručne modernizacije hrvatske diplomacije. To, uostalom, nije samo neki unutarnji politički zahtjev, već sve više postaje potreba za sve one koji se diplomacijom moraju baviti kao profesijom i koji su u susretima s diplomatima drugih zemalja stalno izloženi provjeri kriterija svog znanja.

U cjelovitom naporu mijenjanja Hrvatske, kao i njezine politike, hrvatska vanjska politika imat će važno mjesto. Ona će morati stvoriti pretpostavke za uspješan nastup nove politike na međunarodnoj sceni, trebat će povezati unutarnje aktere i postaviti ih prema demokratskoj Europi, i na kraju morat će se izboriti za podršku Europske unije i SAD hrvatskim promjenama. Uz angažiranje svih unutarnjih resursa i aktera upravo će ta izvanjska pomoć biti ključna u stvaranju uvjeta za izgradnju nove hrvatske politike usmjerene prema demokraciji, slobodnom tržištu, višestranačju, pravnoj državi i poštivanju manjinskih i ljudskih prava.

Hrvatska vanjska politika u sadašnjim uvjetima morat će:

- izboriti se za izvlačenje zemlje iz izolacije, uključivanje u europske tokove i razvijanje dobrih odnosa s vodećom svjetskom silom – SAD;
- u odnosima sa susjedima, težiti stvaranju normalnih odnosa i razvijanju regionalne suradnje koja će biti dokaz spremnosti za izgradnjom kvalitetnijih odnosa u bližem i daljem europskom susjedstvu, što naravno ne smije priječiti Hrvatsku u stalnom traženju što bržeg i kraćeg puta u europske integracije,
- ulazak u euroatlantske integracije mora biti dugoročan cilj, a od prvih početnih uspješnih koraka (PHARE program, CEF TA i Partnerstvo za mir) uz novu sliku o hrvatskoj državi treba koračati prema višim oblicima (EU, NATO);
- treba shvatiti da hrvatske vanjskopolitičke mogućnosti nisu globalnog dosega i da treba jasno izdvojiti prioritete hrvatske politike u kojoj npr. europske zemlje, na Zapadu i na Istoku imaju veću vrijednost od nekih udaljenih afričkih ili azijskih zemalja;
- pri određivanju prioriteta treba stalno imati na umu osiromašenu hrvatsku državu i koristi koje razvijanje odnosa s pojedinim zemljama može donijeti;
- striktno se pridržavajući kriterija stručnosti i postojeće spremne može se riješiti pitanje nagomilanog diplomatskog aparata kojega treba smanjiti, usporedo sa smanjenjem broja diplomatsko konzularnih predstavništava;

- postavljajući stručnost kao temeljni kriterij u odabiru i slanju diplomatskog kadra treba težiti kvaliteti što podrazumijeva i stručnost u izboru kadrova, ali i njihovu odgovarajuću kvalitetnu pripremu;
- Ministarstvo vanjskih poslova mora adekvatno otvoriti vrata za širu komunikaciju s društvenim institucijama i znanstveno–stručnim institucijama i udrugama jer se u suvremenim uvjetima samo na taj način mogu jačati mogućnosti uspješnog nastupa na međunarodnoj sceni.

Radovan Vukadinović

Croatian Foreign Policy — New Age and New Tasks

Summary

On the threshold of the new millennium, Croatia is facing important changes. The departure of an authoritarian leader, the termination of the "one-party democracy" and the emerging awareness of the necessity to adapt the European standards of living and acting are the major signs of the new development, which will greatly depend on the efficiency of Croatian foreign policies. The past experiences of the Croatian foreign policy and the instrument of its actions – the diplomacy, should be carefully analysed and established in compliance with the Croatian national interests and the desire of the majority of the Croatia's citizens: to become the part of Europe as soon as possible.